

Анотація. Розкрито перспективи розвитку туризму в Норвегії в порівнянні з іншими скандинавськими країнами, досліджено основні показники сучасного стану туристичної галузі в Королівстві. Виявлено основні проблеми впливу туристичної галузі на економіку та екологію країни, зазначено шляхи їх вирішення.

Ключові слова: туризм, Норвегія, рекреаційні ресурси, туристичні потоки, екологічні проблеми, програми розвитку.

Вступ

Дослідження Норвегії, як дестинації з метою оцінки її можливостей в туристичній галузі та порівняння з іншими Скандинавськими країнами являє собою важливий компонент у процесі аналізу сучасного стану, а також прогнозування та планування міжнародного туризму. До Скандинавського регіону належать країни, розташовані на території Скандинавського півострова в північній частині Європи: Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія, їх об'єднують економічні, соціальні, політичні фактори, також історичні й національно-культурні особливості. На країни Північної Європи припадає всього 1 % населення, 3 % ВВП і промислової продукції розвинутих країн. Однак, за показниками ВВП і промислового виробництва на душу населення, Скандинавські країни входять до складу перших 15 найвисокорозвинутіших країн світу[2, с. 547].

Криза 2008-2009 років негативно вплинула на стан туризму всіх частин Європи. Але саме завдяки особливостям скандинавської природи та історії, і в результаті дієвої політики органів влади, щодо туризму, Північна Європа має високі показники росту та відновлення туристичних потоків. За обсягом капітальних інвестицій в туристичну галузь всіх Скандинавських країн, Норвегія займає перше місце по кількості вкладених коштів у розвиток туризму. Незважаючи на те, що обсяг доходів від туризму в економіку країни в майже в 3,5 разів менший ніж у Швеції, прямий внесок у ВВП від туризму під час кризи був більший ніж у Швеції, а після кризовий період продовжує зростати [4]. Крім позитивних економічних показників, Норвегія має ряд якісних переваг: вільний вихід до моря з особливою береговою лінією, круглорічний сезон, широкий спектр туристичних послуг, густа транспортна мережа, доступність об'єктів відвідування. Всі вище наведені факти підтверджують важливість даної країни на туристичному ринку, перспективи її розвитку, та актуальність дослідження даної теми.

Матеріали і методи

Країна займає північно-західну частину Скандинавського півострова. Межує на сході з Швецією, Фінляндією та Росією. Омивається холодними водами трьох морів: Баренцовим морем на північному сході, Норвезьким – на заході, Північним – на південному заході. Значну частину поверхні займають засніжені Скандинавські гори. Територія країни витягнута у вигляді вузької смуги з південного заходу на північний схід.

Норвегія відома на весь світ своєю унікальною природною, яка знаходиться під охороною держави, закон про охорону природи було прийнято ще в 1910 році. Норвегія має одну з найрозвиненіших у Європі систему національних парків, яка складається з 32 парків на території континентальної Норвегії і ще семи на Шпіцбергені.

Берегова лінія Норвегії порізана довгими глибокими затоками – фіордами, які утворилися внаслідок танення льодовикового щита [3, с.301,312]. Кожен фіорд має свої особливості і визначні пам'ятки. У Норвегії знаходяться два з трьох найдовших фіордів у світі. Два норвезьких фіорди – Гейрангер-фіорд і Нерой-фіорд – внесені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а журнал «National Geographic» назвав їх найпривабливішим туристичним напрямком серед об'єктів Всесвітньої спадщини.

Крім природи, Норвегія має унікальну історико-культурну спадщину. У багатьох містах Норвегії знаходяться історичні пам'ятки різних епох, найдавнішими слідами людської діяльності є археологічні пам'ятки – це залишки поселення на острові Магера в провінції Фіннмарк, що існував приблизно 12 тис. років тому [11, с. 34]. Важливою частиною світової культурної спадщини є скандинавське наскальне мистецтво, що є цікавим для туристів. Ще країна багата на історичні пам'ятки дерев'яної сакральної архітектури, які датуються XI-XIII ст. Археологи знайшли докази, що вони будувалися по всій Північній Європі, але збереглися тільки в Південній Норвегії, на сьогодні їх залишилося менше 30-ти. Знахідки епохи вікінгів демонструють високо художні орнаменти. Першим норвезьким скульптурним портретом вважається ЕйстенРекс, мармурова голова норвезького короля ЕйстенаМагнуса (1088-1123рр.), знайдений монастирі Мункелив в Бергені. Більшою мірою подана у Нидароскому Соборі в Тронхеймі, кам'яна скульптура XIII століття увібрала у собі англійську техніку й

французький готичний стиль. Головними скульптурними символами цього століття є Розп'яття, Діва Марія з Немовлям і ОлавХаральдссон, також відомого як OlavdenHellige («Олав Святий») [1, с. 83, 19, 174].

Отже, країна має умови для туризму і завдяки правильній туристичній політиці дає високі показники у розвитку туристичної галузі та надходжень у економіку країни в порівнянні з іншими країнами Північної Європи.

Незважаючи на високу цінову політику в країні, значний перелік формальностей при отриманні візи, Норвегія, як туристична дестинація залишається популярною серед туристів.

Із збільшенням числа туристів в 2012 році на 6% , Європа має найвищий показник зростання. В Західній Європі це не так помітно, в той час як потік туристів в Північну Європу збільшився на 9% за рік .

Динаміка кількості іноземних туристів протягом 2012 року є досить помітною. Найвищі показники в літні місяці, особливо в липні [6].

Німеччина, Данія, Швеція, Нідерланди, Великобританія і США були і продовжують залишатися важливими країнами-постачальниками туристів для Норвегії, але важливість цих шести країн змінилася в останні дванадцять років. У 2000 році 77% всіх іноземних ночівель в готельних закладах розміщення припадало на ці країни. У 2012 році ця частка знизилася до 62%. Це можна пояснити тим, що підвищився попит на подорожі в Норвегію серед азійських та східно-європейських країн [6].

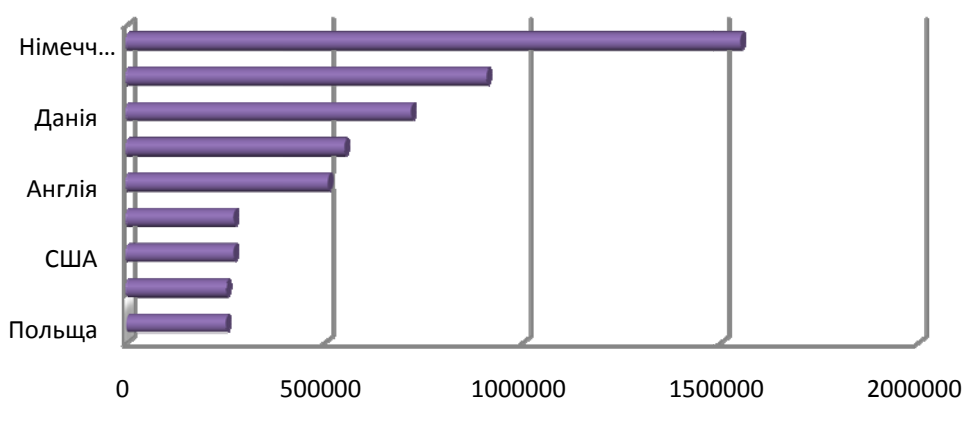

Рис. 1. Туристичні потоки до Норвегії за 2012 рік [6]

У 2012 р. обсяг індустрії туризму в Норвегії оцінювалася в 136 млрд. крон, в туризмі було зайнято 233 тисяч осіб, сума податків складає 55 млрд. крон, а витрати на придбання продуктів і послуг склали 98 млрд. крон.

Кількість гостьових діб, проведених у Норвегії іноземними туристами в 2012 році, складає 7,9 млн., а загальна кількість гостьових діб в 2012 році досягає 28,5 мільйони [6].

Видовий поділ туристичних потоків за метою, є неточним, тому що туристи приїжджають в Норвегію не конкретною метою. Здебільшого відбувається поєднання різних видів туризму в одній подорожі. Статистика показує, що найчастіше відвідувачі прибувають з метою круїзного відпочинку фіордами. Друге місце займає культурно-пізнавальний туризм та на 2% менше гірськолижний. Слід відмітити, що протягом останніх двох років швидко розвивається екологічний туризм. Активний відпочинок включає в себе багато підвидів, найбільший попит мають пішохідні маршрути і риболовля. В екстремальному туризмі перевагу туристи надають дайвінгу, рафтингу та катанням на собачих упряжках.

Якщо узагальнити стан туризму в країні на 2012рік, то він є «рекордним», це можна підтвердити такими фактами:

- ✓ 2012 був рекордним роком для норвезьких аеропортів – загальна кількість пасажирів аеропортів, що входять в систему Avinor, склала 44,2 млн. чоловік, що на 4 млн більше, ніж у 2011 році. Аеропорт Осло - Гардермуен встановив новий рекорд: 21 млн. пасажирів, що на 2 млн більше, ніж в 2011 (тобто на 10,5%).
- ✓ 2012 рік також став рекордним і для Фломської залізниці: з Флома до Мюрдал переїхало 600 тисяч пасажирів.
- ✓ У 2012 році нові рекорди встановила і Північна Норвегія, багато в чому завдяки загальній тенденції розвитку зимового туризму. У цьому регіоні було зареєстровано близько 3 млн. ночівель, що на 9% більше, ніж у попередньому році.
- ✓ 457 000 круїзних пасажирів відвідало Норвегію в 2012 році – це більше, ніж будь-коли [5].

Крім того, що Норвегія є привабливою країною і приймає велику кількість туристів, вона є одним з найбільших постачальників туристів в Європі.

Рис. 2. Розподіл потоків за видовою структурою [4]

В багатьох країнах туризм є стратегічним напрямком для розвитку економіки, що і призвело до посилення конкуренції. Норвезькі туристи є привабливою групою для багатьох країн.

У період 2002-2012, сума грошей, яку норвежці потратили за кордоном на відпочинок збільшилося на 98%, а у власні країні скоротилася.

Хоча частка скорочується, норвежці, як і раніше проводять велику частину своєї відпустки подорожуючи Норвегією. У 2012 році ця частка становила 61%. Суть полягає в тому, що лише 43% всіх ночівель були у зв'язку зі святами в Норвегії, решта зупиняється в родичів, чи живуть в машинах.

Завдяки вдалому географічному розташуванню, сприятливому клімату, насиченій історії, а також різноманітності природних ландшафтів та наявності розвиненої інфраструктури в Норвегії поширені майже всі з можливих видів туризму. Такі як: екскурсійно-пізнавальний, гірськолижний, екологічний, бальнеологічний, багато видів із активного відпочинку (риболовля, полювання, верхова їзда, вело-туризм, піші походи). Широкий спектр екстремального відпочинку: рафтинг, дайвінг, гірські лижі, їзда на собачих упряжках, спелеотуризм. Добре розвинений круїзний туризм. Не слід забувати про сафарі, цей вид туризму останніми роками набув популярності.

Проблеми та перспективи розвитку туризму в країні

Туризм має істотне значення для економіки, не тільки з точки зору його внеску національний ВВП, а й зі сторони життєзабезпечення місцевого населення в сільській місцевості, і його прямої і непрямої підтримки культурної і природної спадщини. З екологічної та соціально-культурної точки зору, туризм у Норвегії має дещо негативний вплив, це пояснюється тим, що деякі види туризму спричиняють збільшення викидів парникових газів, які заважають збереженою цілей щодо охорони природних територій. Також негативним є масовий приплив туристів в порівняно невеликі ділянки (тобто круїзний туризм), влада Норвегії намагається змінити ситуацію. Одним із головних планів – це зробити до 2050 року вуглецево-нейтральну країну, щоб зберегти природні території [7].

У більшості районів країни туризм організований в згідно з моделлю, що складається з регіональних рад по туризму та управлінських організацій що розташовані в різних дестинаціях. Головним завданням для регіональних рад є дослідження регіону і управління туризмом в його межах, а також просування району, в той час управлінські організації мають працювати на як на національному рівні, так і на міжнародному, збільшуючи масив корисної та цікавої інформації про туристичні ресурси та забезпечуючи рекламу. Регіональні ради організовані як компанії з обмеженою відповідальністю, акції яких перебувають у власності округу та представників індустрії туризму .

Ще однією з проблем є те, що важко утримати туристів, тому що дуже складно запропонувати унікальні тур-продукти, які б дозволили конкурувати на світових ринках. У цьому відношенні дуже важливий приклад дайвінг-центру "Полярний круг" в Лоухському районі. Можливість розвивати мережу таких дайвінг-центрів на узбережжі Норвегії і зв'язати їх в єдину мережу з Карельськими – унікальний шанс для виходу єдиними з такою пропозицією на світовий туристський ринок. Норвезькі партнери дуже охоче взялися за реалізацію цієї ідеї. На сьогоднішній день затверджено багато стратегій та планів, які мають змінити стан туризму в країні. До найбільш глобальних відносяться: «Destination Norway», «National strategy for the tourism industry», «Sustainable Destination Norway 2025», «Sustainable travel and tourism 2015». Саме ці стратегії мають принести позитивні зміни і збільшити туристичний

потік до країни. Кожний з планів має свої особливі методи впливу. «Destination Norway. National strategy for the tourism industry». Головні цілі цієї програми: забезпечення рентабельності туристичних підприємств, популяризація сільських регіонів, шляхом залучення жителів до туристичної сфери діяльності та перетворення Норвегії на стійку туристичну дестинацію. «Sustainable Destination Norway 2025» – програма буде здійснюватися під керівництвом Західно-Норвезького науково-дослідного інституту Fjordane University College та через нещодавно створений Центр Сталого Туризму і Гео-туризму. Також буде використовуватися міжнародна наукова мережа з питань сталого туризму [8]. «Sustainable travel and tourism 2015». Дана програма, як і всі інші буде спрямовувати всі свої сили на збільшення та закріплення туристичних потоків до Норвегії. Розвиток інфраструктури та вкладання нових капіталів у розвиток нових центрів, вузлів. Проект буде представляти відповідні матеріали у вигляді дебатів в плані того, що повинно бути основною стратегією для подальшого розвитку індустрії туризму в Норвегії.

Для реалізації стратегії будуть підключені такі організації: Відповідні користувальницькі групи норвезького уряду, «Innovation Norway», Fjord Norge AS, NHO Reiseliv, Norsk Bygdeturisme og Gardsmat, Норвезька асоціація гостинності, Міністерство торгівлі і Промисловості, норвезький Фонд сталого виробництва та споживання, Міністерство навколишнього середовища, Друзі Землі Норвегії. Дослідження будуть впливати на міжнародні моделі досягнення сталого туризму.

Результати будуть пов'язані з науковою основою для формування політики щодо розвитку стійкого туризму, в поєднанні з практичними інструментами [7].

Ця головна стратегія розвитку сталого туризму, крім них в країні кожного року затверджується окремий план розвитку туризму, який містить у собі завдання на рік.

Висновки

Норвегія має як і природні, так і культурні ресурси для розвитку туризму. Завдяки унікальній природі, клімату, рельєфу в країні можливий розвиток всіх видів туризму. Не зважаючи на економічні проблеми в Європі, країна залишається популярною серед туристів та є важливим постачальником туристичних потоків. Правильна політика в галузі забезпечує уникнення негативного впливу туризму на природне середовище, що є основним у подальшому плануванні туристичної діяльності.

Література

1. Кузнецов А. Е. История Норвегии. От викингов до наших дней / А. Е. Кузнецов. – М.: Издательство «Весь Мир», 2003 г. – 516 с.
2. Оспіщев В.І. Фінанси: курс для фінансистів: [Навчальний посібник] / Вячеслав Оспіщев. – К.: Знання, 2008. – 567 с.
3. Географический энциклопедический словарь / [А. Ф. Трещников, Э. Б. Алаев, Алампиев П. М., и др.]; под ред. А. Ф. Трещникова. – М.: Советская Энциклопедия, 1988. – 432 с.
4. Офіційний сайт Всесвітньої Ради Подорожей та Туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wttc.org/research/economic-data-search-tool/> (08.12.2013)
5. Офіційний сайт Подорожей в Норвегію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visitnorway.com/ru/Media-and-Press/Facts-about-Norway/Tourism-in-Norway/> (08.12.2013)
6. Офіційний сайт Старистичної організації Норвегії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ssb.no/reiseliv_en (10.12.2013)
7. Ministry of Trade, Industry and Fisheries. «Destination Norway. National strategy for the tourism industry» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.regjeringen.no/pages/37646196/Lenke_til_strategien-engelsk.pdf (19.04.2013)
8. Centre for Sustainable Tourism and Transport. Sustainable Destination Norway 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cstt.nl/projects> (19.12.2013)

Аннотація. О. М. Козлик, Т. І. Шпарага **Туризм в Королівстві Норвегія.** Раскрыты перспективы развития туризма в Норвегии по сравнению с другими скандинавскими странами, исследованы основные показатели современного состояния туристической отрасли в Королівстві. Выявлены основные проблемы влияния туристической отрасли на экономику и экологию страны, указаны пути их решения.

Ключевые слова: туризм, Норвегия, рекреационные ресурсы, туристические потоки, экологические проблемы, программы.

Abstract. O. Kozlyk, T. Shparaha **Tourism in the Kingdom of Norway.** Reveals the prospects of tourism development in Norway in comparison with other Scandinavian countries, investigated the main indicators of the current state of the tourism industry in the Kingdom. The basic problem of the tourism industry on the economy and environment of the country, indicated solutions.

Keywords: tourism, Norway, recreational resources, tourist flows, environmental issues, program development.

Поступила в редакцию 03.02.2014 г.